

FRIZIJŠČINA

Luka Repanšek

FRIZIJŠČINA

SPRAAKBETIZING FAN BABEL

Alle minsken hienen ien taal en brûkten deselde wurden. Wylst se it easten yn trieken, fûnen se in leechflakte yn it lân Sjineär en dêr setten se har nei wenjen. Doe seinen se tsjin inoar: Kom! Lit ús tichelstien meitsje en dy goed trochbakke. De tichelstien wie har houstien en it asfalt wie har speesje. En hja seinen: Kom! Lit ús in stêd bouwe mei in toer dêr't de spits fan yn 'e himel rikt en lit ús ússels in namme meitsje. Oars koenen wy ris fersille reitsje, de hiele ierde oer. Doe kaam de Heare del om de stêd en de toer dy't de minskebern makke hienen, te besjen. En de Heare sei: Sjoch, hja binne ien folk en hawwe allegearre ien taal. Wat se no dogge, is noch mar in begjin; skielk sil har neat mear ûnmooglik wêze fan alles dat se fan doel binne. Kom, lit ús delkomme en dêr har taal betiizje, dat de iene de oare syn taal net mear ferstean kin. Sa ferstruide de Heare har dêrwei de hiele ierde oer en hja hâlden op mei de stêd te bouwen. Dêrom wurdt dy stêd Babel neamd. De Heare hat dêr ommers de taal fan 'e hiele ierde betiisd en dêrwei hat de Heare har de hiele ierde oer ferstruid.

V primeru frizijščine je potrebno govoriti o dveh obdobjih: predfrizijškem in frizijškem. V prvo obdobje, ki traja pravzaprav vse do časa, v katerega sega najstarejši ohranjeni starofrizijski rokopis (tj. pozno 13. st.), spada vse od prvih omemb plemena Frizov (*Frisii*), ki je naseljevalo del poznejšega frizijskega območja (tj. severno od ustja Rena pa vse do reke Ems), v delih grških ter rimskih zgodovinarjev oz. geografov (germanskost »frizijščine« tega obdobja je, mimogrede, zelo vprašljiva), obdobja t. i. runske frizijščine (500–800), kamor spada skromen korpus runskih napisov na predmetih, najdenih na frizijškem območju ali izven njega (le za peščico teh napisov lahko trdimo, da res kažejo že značilne frizijske jezikovne poteze) ter glos v latinskih tekstih (pozno 8. st.) z začetka frankovske nadvlade. Do tega časa se frizijščina kot zahodnogermanski jezik izlušči iz severnomorskogermanskega areala, torej narečja germanščine, ki se je izoblikovalo ob Severnem morju. Iz iste narečne podlage, katere najvidnejša skupna poteza je zaokroženi refleksi pgerm. *a ter *ē pred nosnikom (npr. stfriz., stang. *mōna* 'luna'; *long* 'dolg' > *moanne*, *moon*; *la/ong* proti niz. *maan*; *lang*), so izšle tudi stara angleščina, stara saščina ter narečja (danes veljajo za del nizozemščine), govorjena ob nizozemski obali.

Staro frizijščino glede na narečne razlike delimo na zahodno (Z od reke Lauwers) ter vzhodno (to pa še naprej na emsko ter vezersko, obakrat poimenovano po rekah, v območju katerih se najdejo stfriz. rokopisi). Glavne skupne identifikacijske poteze frizijščine so monoftongizacija (*rēp* 'vrv' < **raipa-*, *bām* 'drevo' < **bauma-*), prednjenje *a (*erm* 'roka' < **arma-*), palatalizacija (*tsiāk* 'lice', *dei* 'dan' prim. stang. *cēace* > *cheek*, *dæg* > *day*), lomitev (*riucht* 'zakon' < **rexta-*, prim. stang. *reocht* > *right*) ter labiovelarizacija *i (*siunga* 'peti' < **singʷan-*). Nekdanji delitvi ustreza geneto- in hkrati geografskojezikovna delitev sodobne frizijščine (o moderni frizijščini govorimo po l. 1800) na (zahodno) frizijščino (v ožjem pomenu besede) oz. *Frysk*, ki se govori v današnji nizozemski provinci Friziji (*Fryslân*), ter (vzhodno) satersko frizijščino (*Seeltersk*), drobno enklavo govorcev vzhodne frizijščine na Spodnjem Sakskem. Severno frizijščino, ki se govori v ozkem pasu tik ob meji Nemčije z Dansko ter nekaterih severnofrizijskih otokih

(obe področji v zvezni državi Schleswig-Holstein), zopet delimo na starejšo, avtohtono otoško severno frizijščino (gre za varianto frizijščine, ki se je izoblikovala po prihodu govorcev domnevno prafrizijščine na to območje v 8. st.) ter celinsko severno frizijščino, tj. varianto emske vzhodne frizijščine, ki je tja zatavala s kasnejšo (12. ali 13. st.) kolonizacijo.

Od omenjenih variant sodobne frizijščine ima status uradnega jezika le zahodna frizijščina (*Frysk*). Med 15. st., ko je bila z izgubo suverenosti izgubljena tudi jezikovna samostojnost, ter današnjim časom, ko je frizijščina standardiziran, emancipiran in polno funkcionalen jezik, je obdobje, ko je bila frizijščina popolnoma izpodrinjena iz javnega življenja in je lahko živela le kot domača govorica preprostega podeželskega prebivalstva. Za kratkotrajen, a pomemben preporod je zaslužen predvsem pesnik Gysbert Japicx (1603–1666), nato pa od 18. st. dalje nacionalno obarvana romantična gibanja. Za promocijo ter vzdrževanje statusa sodobne frizijščine danes skrbijo različne institucije; najpomembnejša med njimi je seveda Frizijska akademija. Glavni problem, s katerim se jezik sooča danes, pa je ponovno zamiranje rabe jezika, predvsem standardne različice (in slednje predvsem v pisnem prenosniku) v odnosu do prestižnejše nizozemščine, kar je že pripeljalo do občutnega razkola med standardom ter dejansko sodobno govorjeno frizijščino.

Viri:

- Bremmer, Rolf Hendrik, Jr: *An Introduction to Old Frisian*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009.
- Handbook of Frisian Studies/Handbuch des Friesischen*. Heider Horst Munske (ur.). Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2001.
- Nielsen, Hans Frede: *Ante-Old Frisian: A Review*. V: Nowele 24 (1994), str. 91–136.
- Jonkman, Reitze J.; Versloot, Arjen P: *Tusken Talen, it ferhaal fan de Fryske taal*. Ljouwert: Utjouwerij Fryslân, 2008.

Priločni slovar stare frizijščine, 2008

3. Frysk folksliet ("De âlde Friezen")

E. Halbertsma

H.Chr.Schnoor

Frysk bloed tsjoch op! wol no ris brú-ze en
sie - de. En bûn-zje troch ús ie - ren
om! Flean op! Wy sjon - ge jt hês - te lân fan
d'jer - de. It Frys - ke lân fol ea - re en
rom. Klink dan en da - ver - je fier yn it
rûn Dyn âl - de ea - re, o Frys - ke
grûn! Klink dan en da - ver - je fier yn it
rûn Dyn âl - de ea - re, o Frys - ke grûn!

Zastava in himna nizozemske province Frizije (Fryslân)